

ממצאי מעקב

פיקוח וטרינרי ברשויות המקומיות

דו"ח שנתי 21, עמ' 801

בסיכומיה והצעותיה של ועדת הכספים לדו"ח שנתי 21 של מבקר המדינה, כפי שאושרו על ידי הכנסת (ראה דו"ח שנתי 22, עמ' 927) קבעה ועדת הכספים, שמימצאי הביקורת מצביעים על ליקויים רבים וחמורים בכל תחומי הפיקוח הווטרינרי: בפיקוח על משק בעלי החיים, ברישוי רפתות, לולים חידים וקבורת בעלי חיים; בבתי מטבחים, בצידים ובהובלת בשר מהם; שחיטה בלתי חוקית מחוץ לבתי מטבחים; ליקויים תברואיים בבתי שחיטה לעופות; פיקוח בלתי מספיק על מכירת בשר עופות דגים; פעולה בלתי מספקת לקיום תנאי התברואה הדרושים, ואי נקיטת צעדים לסגירת עסקים שפעלו ללא רישיון.

ביקורת מעקב, שנערכה בסוף שנת 1972, העלתה:

משק בעלי חיים. מתן רישיונות לעסקים, הטעונים פיקוח וטרינרי, מותנה בקבלת אישור מוקדם מהמוסמכים לכך מטעם שר הבריאות ושר החקלאות. אישור כזה יכול להיות מותנה בתנאים מיוחדים. תנאים מיוחדים פורסמו לגבי רפת בקר שלא לחלב, והם כוללים הוראות בדבר נקיון ותברואה. לגבי רפתות בקר לחלב, דירים לצאן ולולים לעופות לא נקבעו תנאים מיוחדים.

לא חל שינוי. בינואר 1973 הודיע משרד החקלאות למשרד מבקר המדינה, כי הוא עומד להכין תנאים מיוחדים.

15 מועצות אזוריות מבין 18 שנבדקו לא העסיקו רופאים וטרינריים. שאר שלוש המועצות האזוריות העסיקו רופאים וטרינריים במשרות חלקיות. מבין שבע מועצות מקומיות של בני המיעוטים שנבדקו, אחת בלבד העסיקה רופא וטרינרי.

שתי מועצות אזוריות נוספות החלו להעסיק, אחת מינואר ואחת מספטמבר 1972, רופא וטרינרי במשרה חלקית. 13 המועצות האזוריות הנותרות ושש המועצות המקומיות של בני המיעוטים אינן מעסיקות, כבעבר, רופא וטרינרי, והן אף לא ביקשו אישור להעסקת רופא וטרינרי בתקן.

14 מועצות אזוריות וכל שבע המועצות המקומיות של בני המיעוטים שנבדקו, לא הוציאו כלל רישיונות לרפתות ולדירים; שלוש מועצות אזוריות נתנו רישיונות לחלק מהרפתות והדירים ואחת נתנה רישיונות כוללים ליישובים. כל המועצות האזוריות שנבדקו, להוציא אחת, לא נתנו רישיונות ללולים.

לא חל שיפור בתחום הרישוי, בעיקר מחמת אי העסקת רופאים וטרינריים על ידי המועצות האזוריות והמועצות המקומיות של בני המיעוטים.

המועצות האזוריות, להוציא אחת, וארבע מועצות מקומיות של בני המיעוטים מבין שבע שנבדקו, לא ביצעו את הוראות תקנות קבורת בעלי חיים, והטיפול בגופות בהמות היה בידי התושבים. מלבד מועצה אזורית אחת, אף לא היה פיקוח מטעם הרשויות המקומיות על הטיפול כאמור.

שמונה מועצות אזוריות החלו בפיקוח על קבורת בהמות; ב-14 מועצות אזוריות לא הותקן עדיין מקום לקבורה. לא חל שינוי בארבע המועצות של בני המיעוטים.

בתי מטבחיים ונחירה. לפי תקנות מ-1967 נקבעו שבעה אזורים, שבכל אחד מהם יינתן היתר לבית מטבחיים אחד בלבד. בדצמבר 1970 פעלו בארץ 15 בתי מטבחיים, מהם שמונה ללא היתר משך החקלאות. בסוף דצמבר 1970 פורסמו תקנות מחלות בעלי חיים (הפעלת בתי מטבחיים) (הוראות שעה), תשל"א-1970, שלפיהן ראשי שר החקלאות להתיר הפעלת בתי מטבחיים וניהולם לתקופה של שנתיים מיום 25.12.1970.

לשני בתי מטבחיים נתן שר החקלאות, על פי התקנות, היתר שתוקפו עד דצמבר 1972. בבית מטבחיים אחד הופסקה שחיטת הבקר והוא משמש כמטבחיה לצאן. לאחר דצמבר 1972 המשיכו לפעול שבעה בתי מטבחיים ללא היתר. משרד החקלאות לא נקט צעדים לסגירתם.

בתקנות מחלות בעלי חיים (שחיטת בהמות), תשכ"ד-1964, נקבע, כי בבית מטבחיים יותקנו: מתקנים לאספקת מים קרים וחמים ולהגברת לחץ המים (בוסטר); מלתחה להתלפת בגדי העובדים; מיכלים מיוחדים להחזקת חומרי חיטוי ולטיפול בהם, ולהחזקת פסולת וגללי בהמות; מתקנים לחיטוי עורות; בור רקב או משרפה; ומבנה לשם תצפיות ובדיקה של בהמה לפני השחיטה. ברוב בתי המטבחיים חסרו מרבית המתקנים הדרושים.

חל שיפור במצב, אך עדיין לא הותקנו חלק מהמתקנים הדרושים.

התקנות אוסרות כניסה לבית מטבחיים, ללא היתר בכתב מאת מנהל בית המטבחיים. בבית מטבחיים אחד לא נהגו לתת כלל היתרי כניסה; בחמישה בתן מטבחיים אושרו היתרי כניסה על פי תעודה בדבר שיקוף ריאות בלבד, ולא על פי תעודה של רופא ממשלתי, שמצא את הנבדק בריא מכל מחלה מדבקת, כדרוש. בחמישה לא היה פיקוח על הכניסה לתחומם.

בשני בתי מטבחיים, שבעבר לא היה פיקוח על הכניסה לתחומם, הוטל פיקוח על הכניסה; לגבי היתרי כניסה לא חל שינוי.

התקנות קובעות, שעובדי בתי מטבחיים ואנשים אחרים הנמצאים בהם, ילבשו בגדי עבודה – סרב, סינר, מעטה ראש ומגפיים. בבית המטבחיים בעירייה אחת לא לבשו העובדים בגדי עבודה (פרט למגפיים), בשלושה בתי מטבחיים לא לבשו קבלנים או לקוחות בגדי עבודה (פרט למגפיים). באחד – לא היה להם מעטה ראש וסרב, ובשניים – לא היה להם סרב.

לא חל שיפור מהותי במצב.

התקנות אוסרות שחיטת בהמה, שלא הוחזקה במבנה מיוחד לשם בדיקה ותצפיות במשך תקופה שלא תפחת מ-12 שעות; התקופה האמורה ניתנת לקיצור במקרים שנקבעו בתקנות, כגון מקרים של צורך בשחיטה דחופה, כשיש על כך תעודה מאת רופא וטרינרי, שנוסחה נקבעה בתקנות. בבית מטבחיים אחד נשחטו, בשחיטה דחופה, ראשי בקר שלא שהו בתצפית ולא לוו בתעודה מתאימה מאת רופא וטרינרי, כדרוש.

הליקוי לא תוקן.

התקנות קובעות, שבכל בית מטבחיים ימצא מלאי של כלים ושל חומרים לניקוי ולחיטוי, וכי אחרי השחיטה ינוקה ויחוטא בית המטבחיים על מתקניו. בבתי מטבחיים אחדים לא הקפידו על מילוי התקנות.

הליקויים תוקנו בכל בתי המטבחיים, להוציא אחד מהם.

כלי הרכב, ששימשו להובלת בשר בחמישה בתי מטבחים וחלק מכלי הרכב משלושה בתי מטבחים, לא צוידו במתקני קירור מיכניים או במתקנים לקירור בקרח יבש, וממילא לא נשמרה בהם הטמפרטורה הדרושה.

כל כלי הרכב של בית מטבחים אחד — שחלקם לא היה מצויד במתקן קירור — צוידו במתקן קירור מיכני. בבתי המטבחים האחרים לא חל שינוי במצב.

כלי רכב, ששימש להובלת בשר מבית מטבחים, וחלק מכלי הרכב ששימשו להובלת בשר מבית מטבחים אחר, אינם סגורים מכל צדדיהם. הבשר שהובל מבית מטבחים אחד נגע בריצפת כלי הרכב.

הליקויים תוקנו.

ועדת הכספים קבעה, כי כדי להבטיח הובלת בשר טרי וקפוא בכלי רכב המצוידים במתקנים הדרושים, יש להפעיל פיקוח בדרכים על כלי הרכב המובילים בשר. הוועדה רשמה לפנייה הודעתם של משרד החקלאות ומשרד הבריאות, כי לפי המוסכם ביניהם תועבר האחריות לאיסוסן ולהובלת מוצרים מהחי אל משרד הבריאות, שהכין תקנות הובלת מוצרים מהחי.

באוקטובר 1971 פורסמו תקנות רישוי עסקים (תנאים תברואיים להובלת בשר, דגים, עופות ומוצריהם), תשל"ב—1971, שתחולתן באפריל 1972. בינואר 1973 הודיע משרד הבריאות למשרד מבקר המדינה, שרק בדצמבר 1972 הוא הצליח לאייש את משרות העובדים, שנקבעו לפיקוח על ביצוע התקנות.

בכתבי ההיתר ממאוס 1968 לניהול בתי מטבחים, שניתנו לחמש עיריות, הן נדרשו להביא למודרניזציה של בתי המטבחים על ידי הקמת מבנים, התקנת מתקנים וביצוע שיפוצים. שלוש עיריות לא ביצעו את העבודות שנדרשו לבצע, ואילו שתיים אחרות ביצעו רק חלק קטן מהן. שלוש העיריות, שלא ביצעו את העבודות, הודיעו, כי לקיום תנאי ההיתר דרושה הקמת בית מטבחים חדש, שיהיה בו כדי לשרת את האיזור של כל אחת מהן.

ועדת הכספים של הכנסת קבעה בעקבות דו"ח מבקר המדינה, כי צמצום מספרם של בתי המטבחים עוד לא הביא די הצורך למודרניזציה של תהליך השחיטה ולהסרת התקלות התברואתיות הקיימות. הוועדה רשמה לפנייה הודעתו של משרד הפנים, כי הוא יפעל לתיקון הליקויים, וכי לשם שיפוז בתי מטבחים הוקצבו שני מליון ל"י מתוך 3,590,000 ל"י, הדרושות לפי התכנית שהוצעה על ידי משרד החקלאות.

שתי עיריות השקיעו בשיפורים ובשיפוצים בבתי המטבחים שבתחומן, האחת בשנים 1970/71 ו-1971/72 סך 450,000 ל"י והשנייה סך 236,000 ל"י. בשנת 1970/71 עד דצמבר 1972. שלוש עיריות, שהודיעו על הצורך בהקמת בית מטבחים חדש בתחומן, עדיין לא ניגשו להקמתו: שתיים מטפלות באיתור שטח ובהכנת תכנית, והשלישית מנהלת משא ומתן עם גוף כלכלי כדי לשתף אותו בהקמת בית המטבחים ובניהולו.

בבית הנחירה באיעבלין, המופעל על פי היתר, לא קוימו התקנות, ולא נתמלאו הוראות מנהל השירותים הווטרינריים.

רוב הליקויים תוקנו — בוצעו שיפוצים והותקנו מתקנים, שנדרשו על ידי מנהל השירותים הווטרינריים. עוד לא הותקנו מתקן לאספקת מים חמים ומשרפה.

השחיטה מחוץ לבתי המטבחים נאמדת ב-70% מכלל שחיטת הצאן (ברובו בכפרי בני המיעוטים), ובכמה איזורים קיימת שחיטת-בקר מחוץ לבתי המטבחים.

ועדת הכספים, שדנה במימצי הביקורת, הביעה דעתה כי להרתעה מפני שחיטה בלתי חוקית דרוש פיקוח פיסי על הובלת בהמות, ובמיוחד על הובלת הבשר; כן דרושה הקמת מטבחות לצאן.

הוועדה רשמה לפנייה את הודעתו של משרד החקלאות, כי הוא יפעל להקמת מטבחות צאן ביישובים הגדולים של בני המיעוטים ומכין תקנות ונוהל לפיקוח על מסחר בבקר וצאן שיחייבו הוצאת תעודות משלוח, וכי יופעלו חוליות לפיקוח בדרכים המחייבות סיוע מצד המשטרה ותיאום אתה. על הגופים הנוגעים לדבר להגיע לתיאום בהפעלת הפיקוח הפיסי בדרכים.

לא חל שיפור, מלבד זאת שהוקמה בעיר אחת של בני המיעוטים מטבחית צאן נוספת על זו שהייתה קיימת בעיר אחרת. בדצמבר 1972 פורסמו תקנות מחלות בעלי חיים (הסדר הובלה של בקר), תשל"ג-1972, שתחולתן מ-7.1.1973. לפי התקנות יבוצע הפיקוח על הובלת בהמות על ידי משרד החקלאות והמועצה לייצור ולשיווק של בקר וצאן לבשר בע"מ.

בתי שחיטה לעופות. רובם הגדול של 67 בתי שחיטה ברשויות המקומיות שנבדקו, פעלו בלא אישור מטעם מנהל השירותים הווטרינריים ובלא אישורים מוקדמים מטעם משרד הבריאות והרפאים הווטרינריים של הרשויות המקומיות, כדרוש; האישורים לא ניתנו לבתי השחיטה מחמת תנאים סניטריים ירודים.

ועדת הכספים סבורה כדעת הביקורת, כי משרדי החקלאות, הבריאות והפנים והרשויות המקומיות לא עשו עד כה לחיסול בתי השחיטה שלא קיבלו רשיון. דעת הוועדה, כי כל עוד לא הוגשם די הצורך פיקוח וטרינרי מטעם הרשויות, על משרד החקלאות להגביר את הפיקוח הווטרינרי העליון ולראות עצמו כנושא באחריות לו.

שני בתי שחיטה קיבלו את האישורים הדרושים. תשעה בתי שחיטה נסגרו. בתחומן של שתי רשויות מקומיות אחרות הוקמו שני בתי שחיטה חדשים, שהפ"עלתם, האמורה להתחיל במחצית הראשונה של שנת 1973, תביא לסגירת שני בתי שחיטה קיימים.

רשות מקומית נוספת איתרה שטח להקמת בית שחיטה, הכינה תכנית לבנייתו ואישרה בנובמבר 1972 תקציב לעבודה בהיקף כספי של 700,000 ל"י; בית השחיטה החדש יבוא במקום שלושה בתי שחיטה קיימים. בבתי השחיטה האחרים לא חל שיפור במצב.

משחטה תעשייתית אחת פעלה ללא רשיון, שלא ניתן לה מחמת אי הסדרת מערכת הביוב.

במשחטה התעשייתית הוסדרה, בתחילת 1972, מערכת הביוב, אך לא ניתן למשחטה רשיון עסק, מפני שעובדיה לא הציגו תעודות על מצב בריאותם התקין.

פיקוח על מכירת בשר, עופות ודגים. עירייה אחת, עשר מועצות מקומיות וחמש מועצות אזוריות, שבתחומן מתנהלים עסקים למכירת בשר בהמה, לא העסיקו רופא וטרינרי לפיקוח על בשר בכל צורה שהיא. מהראוי לציין, שעל פי התקנות בדבר שחיטת בהמות, רשאויות מספר רשויות מקומיות למנות רופא וטרינרי במשותף לתחומן, לאחר שהתאגדו באיגוד ערים לביצוע מטרה זו.

העירייה מעסיקה עתה רופא וטרינרי; ברשויות המקומיות האחרות לא חל שינוי.

הרשויות המקומיות שנבדקו לא הקפידו על מילוי התקנות בדבר ביצוע בדיקת משנה של בשר טרי וקפוא על ידי רופא וטרינרי: ב-13 מהרשויות המקומיות לא בוצעה בדיקת משנה של בשר טרי או קפוא; במרבית הרשויות המקומיות, שבהן בוצעה בדיקת המשנה, לא הוטבע על הבשר שנבדק חותם "בדוק והותר", והעתקי התעודות הווטרינריות לא הוחזרו לרופאי בתי המטבחים שהוציאו; בחלק מרשויות מקומיות אלה לא נוהל רישום על ביצוע בדיקת משנה, כדרוש על פי כללי מינהל תקין.

בשתיים מבין הרשויות המקומיות, שלא בוצעה בהן בדיקת משנה של בשר, הוחל בבדיקת משנה של בשר קפוא, ואילו באחרות לא תוקן המצב. חל שיפור חלקי בהחזרת העתקי תעודות וטרינריות לרופאי בתי המטבחים וברישום על בצוע בדיקת משנה. בהטבעת החותם על הבשר שנבדק לא חל שיפור.

כשליש מכלל העסקים למכירת בשר, עופות ודגים פועל ללא רשיון, והרשויות המקומיות לא פעלו במידה מספקת לקיום תנאי התברואה בעסקים אלה ואף לא נקטו צעדים שיביאו לסגירתם.

ועדת הכספים קבעה, כי יש להגביר את הפיקוח השוטף על העסקים, ועל משרד הבריאות ומשרד הפנים לעמוד ביתר תוקף על ביטול רשיונות לעסקים וסגירתם, אם המצב התברואי מחייב זאת.

בדיקת המעקב של סידורי רישוי עסקים, הטעונים פיקוח וטרינרי, הקיפה 8 עיריות, 16 מועצות מקומיות, מהן שש של בני המיעוטים. מתוצאות הבדיקה עולה, שחל שיפור בעיריות ומספר העסקים שפעלו בשנת 1972 ללא רשיון, היוו 15% מכלל העסקים כאמור, לעומת 26% בשנת 1970 באותם המקומות. לעומת זאת, גדל חלקם של העסקים במועצות המקומיות היהודיות שפעלו ללא רשיון — מ-21% בשנת 1970 ל-30% בשנת 1972, ובמועצות המקומיות של בני המיעוטים לא הוצאו כלל רשיונות בשנת 1972, בעוד שבשנת 1970 לא הוצאו רשיונות ל-36 בלבד מהעסקים.

הרשויות המקומיות לא פעלו במידה מספקת לקיום תנאי התברואה הדרושים בעסקים, שפעלו ללא רשיון ואף לא נקטו צעדים שיביאו לסגירתם.

לא חל שינוי מהותי במצב.

הרופאים הוטרינרים של הרשויות המקומיות (חוץ משלוש) לא נהגו להכין תכנית לביקורים בעסקים, ואף לא דיווחו (חוץ משש רשויות מקומיות) לראשי הרשויות המקומיות על הביקורת בעסקים ועל ממצאיהם. מהנתונים שבעירייה אחת עולה, כי לא קיים פיקוח סדיר על חלק ניכר מהעסקים הטעונים פיקוח וטרינרי.

חל שיפור בהכנת תכניות לביקורים בעסקים בשבע רשויות מקומיות, ובדיווח — בארבע רשויות מקומיות. לא חל שיפור בקיום פיקוח סדיר על עסקים בעירייה.

בעקבות מימצאי הביקורת, שהובאו בדו"ח שנתי 21, קבעה ועדת הכספים, בין השאר, כי פיצול הפיקוח הווטרינרי בין שלושה משרדים — החקלאות, הבריאות והפנים, שתחומי פעולתם אינם מוגדרים באופן ברור — היה בין הגורמים לחלק מהליקויים. המשרדים אמנם הכינו בשנת 1971 חלוקת סמכויות ביניהם בתחום הפיקוח הווטרינרי ברשויות המקומיות, שנתקבלה על דעת ועדת הכספים, אולם, כפי שעולה מממצאי

ביקורת המעקב, לא באו עדיין הליקויים, שעמדה עליהם הביקורת בתחום חשוב זה, על תיקונם במידה מספקת. באשר להעסקת רופאים וטרינריים במועצות אזוריות ובכפרי בני המיעוטים מן הראוי, שמשרדי החקלאות והפנים יתאמו בינם לבין עצמם ועם הרשויות המקומיות, אילו מהן יעסיקו רופאים וטרינריים על פי תקן שאושר להן ואילו מהן יהיו בפיקוחם של אותם רופאים וטרינריים; וכן כיצד ישתתפו הרשויות המקומיות, המקבלות את השירות, בהוצאות העסקת הרופא. עוד מן הדרוש, שמשרדי הפנים והחקלאות יעשו להחשת הקמתם של בתי המטבחים המתוכננים ולשיפוץ אותם בתי המטבחים שהוחלט להמשיך ולקיימם, וכן לשיפור המצב בתחום שחיטת העופות.

בינואר 1973 הודיע המנהל הכללי של משרד הפנים למשרד מבקר המדינה, שמינה צוות, שיעבד תכנית התארגנות פנימית לקידום יעיל ומהיר של הפיקוח הווטרינרי ברשויות המקומיות.

ועדה מקומית לתכנון ולבנייה למספר רשויות מקומיות

דו"ח שנתי 21, עמ' 812

חוק התכנון והבנייה, תשכ"ה-1965, אינו קובע במפורש, שוועדה מקומית לתכנון ולבנייה למספר רשויות מקומיות היא גוף בעל אישיות משפטית. בתשובה לפניית משרד מבקר המדינה הודיע משרד הפנים ביולי 1970, שהוא עומד להציע תיקון בחוק, שלפיו תהיה הוועדה מוסמכת, באישור הוועדה המחוזית, להעסיק פקידים, לרכוש נכסים ולדרוש אותם על שמה במידה שהם דרושים לה לצורך מילוי תפקידיה לפי החוק.

לאחר שקויים דיון בנושא במועצה הארצית לתכנון ולבנייה, כדרוש בחוק, הכין משרד הפנים הצעת תזכיר — הצעת חוק. לפי הצעה זו תהיה הוועדה מוסמכת לרכוש נכסים, ובאישורו של שר הפנים — להעסיק עובדים. משרד הפנים הפיץ את ההצעה בסוף אוקטובר 1972.